

АВТ
П20

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ**

ПАТРЕЛЮК ДМИТРО АНДРІЙОВИЧ

УДК 343.98 (477)

**РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННИХ ЗАВОЛОДІНЬ
ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ
НЕПОВНОЛІТНІМИ**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Донецьк – 2014

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За роки незалежності в Україні відбуваються докорінні зміни в суспільстві та державі, що супроводжуються загостренням криміногенної обстановки. Це загалом призводить до порушення прав власності громадян на майно, зокрема до посягань на транспортні засоби. Організації належної протидії незаконним заволодінням транспортними засобами відводиться чільне місце в боротьбі зі злочинністю, адже посягання зазначеного виду можуть призводити до людських жертв, пошкоджень транспортних засобів, дорожніх споруд і комунікацій, зниження безпеки руху тощо.

За даними кримінально-правової статистики близько 28 відсотків викрадень автотранспорту, причому здебільшого з тяжкими наслідками, вчиняється неповнолітніми, у зв'язку з чим зазначений злочин набуває ще більшої суспільної небезпеки. Підлітки не володіють знаннями про технічні особливості транспортних засобів, не здатні досконало виконувати функції щодо керування ними, особливо при складній дорожній обстановці. Оскільки незаконне заволодіння здійснюється в екстремальних умовах, неповнолітні вимушені діяти поспішно, переховуючись від переслідування, рухатись із вимкненими світловими приладами, ігнорувати сигнали світлофора, не виконувати вимог дорожньої розмітки і знаків, не дотримуватися безпеки швидкості, порушувати інші правила дорожнього руху, попередньо не переконавшись у технічній справності автомобіля.

Аналіз статистичних даних МВС України за останні роки щодо вчинення неповнолітніми та за їх участю незаконних заволодінь транспортними засобами свідчить про загальну тенденцію до збільшення їх кількості, зокрема у 2011 році зареєстровано 783, 2012 – 831, 2013 – 873 злочинів.

Вагомого значення у цьому контексті набуває науково-методичне забезпечення діяльності органів досудового слідства щодо розслідування діянь, передбачених ст. 289 КК України, що вчиняються неповнолітніми.

Підґрунтям дослідження стали праці українських і зарубіжних вчених, зокрема В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. І. Боярова, Т. В. Варфоломесвої, О. М. Васильєва, І. О. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, І. Ф. Герасимова, Ю. О. Гурджі, А. В. Іценка, Н. І. Клименко, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, Л. М. Лобойка, В. Г. Лукашевича, Є. І. Макаренка, Б. Г. Розовського, М. В. Салтєвського, В. М. Тертишника, М. Л. Шелухіна, В. Ю. Шепітька, М. П. Яблокова та інших.

Проблеми досудового розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами досліджували в своїх роботах М. М. Біркін, В. Г. Баяхчев, Л. А. Висоцька, В. Я. Дідик, В. І. Жулев, Д. О. Карабанов, В. Д. Корма, В. С. Корнелюк, Б. П. Крилевич, Ф. Х. Кульмашев, В. А. Лихолая, Ю. І. Ляпунов, В. С. Малишев, О. Л. Мішутчкін, Л. С. Пальчукова, В. П. Пантелєєв, С. Є. Петров, В. І. Сироткін, С. М. Скібін, Є. Г. Тетерін, О. Л. Христов та інші.

Окремі аспекти боротьби зі злочинністю неповнолітніх, у тому числі за допомогою криміналістичних прийомів і методів, висвітлені у роботах таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як О. О. Андрєєв, В. С. Батиргарєєва,

Б. М. Головкін, В. Д. Єрмаков, Л. Л. Каневський, Є. Д. Лук'янчиков, Г. М. Мінковський, М. В. Суботіна та інші.

Незважаючи на певну увагу з боку вчених, приділену проблемам досудового розслідування як незаконних заволодінь транспортними засобами, так і злочинів неповнолітніх, треба констатувати, що дослідження проводились відокремлено одне від одного, а також до внесення змін у кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України. Виходячи з викладеного, зазначені питання потребують певного переосмислення з урахуванням законодавчих змін та специфіки обраної теми.

У сучасній вітчизняній криміналістичній науці залишилася поза увагою проблема розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми, що вплинуло на обрання теми дисертаційного дослідження та визначає її актуальність. Викладене обумовлює необхідність вирішення наукового завдання, зміст якого полягає у комплексному дослідженні розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано з урахуванням Концепції Державної програми профілактики правопорушень до 2015 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 № 1911-р, п. 54, п. 133 додатку 6 до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затвердженого наказом МВС України від 29.07.2010 № 347, та безпосередньо спрямоване на подальшу реалізацію Програми реформування системи освіти МВС України та підвищення якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ, затвердженої наказом МВС України від 28.10.2007 № 411.

Тема дисертації відповідає п. 2 розділу «Правові засоби боротьби зі злочинністю» Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України № 14-10 від 24.09.2010, основним напрямом наукових досліджень Донецького юридичного інституту МВС України та тематиці наукових досліджень кафедри кримінально-правових дисциплін.

Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 9 від 29.11.2009), а уточнено рішенням вченої ради Донецького юридичного інституту МВС України (протокол № 11 від 24.04.2014) та зареєстровано в переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (п. 1164), розглянуто та схвалено відділенням Академії правових наук України.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є науковий результат у вигляді теоретично сформульованих та емпірично перевірених положень і рекомендацій з досудового розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми. Для її досягнення було поставлено такі взаємопов'язані задачі:

- 1) проаналізувати особливості предмету посягання та обстановки незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми;
- 2) визначити способи вчинення неповнолітніми незаконних заволодінь та

«слідову картину» злочину;

3) надати характеристику особи неповнолітнього злочинця та потерпілого від незаконного заволодіння транспортним засобом;

4) визначити особливості початку досудового розслідування у кримінальних провадженнях зазначеної категорії;

5) охарактеризувати типові слідчі ситуації досудового розслідування та алгоритми дій слідчого;

6) надати тактичні рекомендації щодо проведення огляду місця події та транспортного засобу у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. 289 КК України, що вчиняються неповнолітніми;

7) визначити окремі особливості тактики допиту неповнолітнього підозрюваного у незаконному заволодінні транспортним засобом.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають та реалізуються у зв'язку з вчиненням неповнолітніми незаконних заволодінь транспортними засобами, та діяльність правоохоронних органів з досудового розслідування цих діянь.

Предметом дослідження є розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить загальний діалектичний метод наукового пізнання реально існуючих суспільно-правових явищ, що зумовив використання кола наукових методів, а саме: методи формальної логіки (аналіз, синтез, індукція, дедукція) – при дослідженні нормативних актів, матеріалів кримінальних проваджень і справ, аналітичних матеріалів, концепцій, точок зору вчених-криміналістів з окремих питань, що входять у предмет дослідження (підрозділи 1.1–3.2); системно-структурний метод – при визначенні змісту криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми, дослідженні видів способів та інших її елементів у взаємозв'язку між собою (підрозділи 1.1–1.3); соціологічні методи – для збору додаткової інформації про: а) способи вчинення неповнолітніми незаконних заволодінь транспортними засобами; б) особливості винних осіб; в) основні типи та марки транспортних засобів як предметів посягання; г) проблеми проведення окремих слідчих (розшукових) дій тощо (підрозділи 1.1–1.2, 2.2, 3.1–3.2); статистичні методи використовувались для узагальнення судово-слідчої практики та аналізу емпіричних даних (підрозділи 1.1–3.2).

За теоретичну основу дисертаційного дослідження були взяті наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі криміналістики, кримінології, кримінального та кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, а також інших галузей наукових знань, що стосуються проблем протидії злочинності. В аспекті аналізу досудового розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми, було розглянуто чинні законодавчі та інші нормативні акти, в тому числі відомчі.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять результати вивчення 350 матеріалів кримінальних проваджень щодо злочинів, передбачених ст. 289 КК

України, розглянутих відносно неповнолітніх судами Дніпропетровської, Донецької, Запорізької та Харківської областей протягом 2001-2013 рр.; анкетування та інтерв'ювання 417 слідчих та 354 оперативних працівників, які брали участь у досудовому розслідуванні незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми, у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Полтавській, Харківській та Херсонській областях; дані статистичних звітів, аналітичних оглядів та інформаційних довідок Міністерства внутрішніх справ, Державної судової адміністрації України та Генеральної прокуратури України.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дослідження визначається тим, що з часу проголошення незалежності України вперше на монографічному рівні проведено комплексне дослідження незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми, та сформовано основи методики досудового розслідування таких діянь.

Запропоновано низку нових у теоретичному плані і важливих з точки зору практичного змісту положень, у тому числі:

вперше:

- систематизовано зміст елементів криміналістичної характеристики незаконного заволодіння транспортним засобом, що вчиняється неповнолітніми, з урахуванням можливості його здійснення таємно; відкрито без поєднання з насильством або погрозами його застосування; відкрито у поєднанні з насильством або погрозами його застосування; шляхом обману або зловживання довірою власника чи законного користувача транспортним засобом;

- визначено структуру «обстановки» як елементу криміналістичної характеристики досліджуваної категорії злочинів, котра являє собою збірне поняття, що включає: час вчинення протиправного діяння (в широкому розумінні); місце стоянки транспортного засобу; місце його залишення неповнолітнім; погодні умови при посяганні;

удосконалено:

- криміналістичну характеристику незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми. Доведено, що вона являє собою інформаційну модель, що відображає систематизований опис типових криміналістично значущих відомостей про незаконне заволодіння транспортним засобом, що вчиняється неповнолітніми, а саме: предмет посягання (транспортний засіб); обстановка злочину; способи підготовки, вчинення і приховування злочину; «слідова» картина; особа потерпілого; особа неповнолітнього злочинця;

- систему типових слідчих ситуацій початкового етапу досудового розслідування даної категорії злочинів. Обґрунтовано, що дана система формується під впливом наявних відомостей про предмет посягання та особу неповнолітнього злочинця, та має такий вигляд: 1) неповнолітнього затримано; транспортний засіб виявлено; 2) неповнолітнього не затримано, але про нього є певні відомості; транспортний засіб виявлено; 3) неповнолітнього не затримано, але про нього є певні відомості; транспортний засіб не виявлено;

- тактичні рекомендації щодо обрання педагога для участі у допиті

неповнолітнього підозрюваного. Визначено, що за наявності даних щодо довірчих стосунків між підлітком та педагогом, він може бути залучений до участі у слідчій (розшуковій) дії; у всіх інших випадках пропонується, щоб педагог був незнайомим допитуючому та працював в іншому навчальному закладі;

дістало подальшого розвитку:

– програми проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми. Зазначені програми визначені з урахуванням ситуації, що склалася на початку досудового розслідування;

– сукупність обставин, що підлягають встановленню під час допиту підозрюваного у кримінальних провадженнях про незаконні заволодіння транспортними засобами. Вказані обставини конкретизовані з урахуванням специфіки суб'єкта злочину.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації розкладено основу для розробки та подальшого вдосконалення методики розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми. Робота також сприятиме диференціації та інтеграції наукових положень, які стосуються досудового розслідування окремих видів злочинів проти власності, безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також протиправних діянь, що вчиняються неповнолітніми.

Крім того, положення дисертації використовуються:

– у науково-дослідній роботі як основа для подальшої розробки положень методики розслідування злочинів неповнолітніх, проти власності, у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту, а також тактики проведення слідчих дій у них (Акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 13.10.2011 р. № 4; Акт впровадження Донецького юридичного інституту МВС України від 20.05.2014 р. № 4);

– у навчальному процесі при викладанні курсу криміналістики і спеціальних курсів із досудового розслідування злочинів у вищих юридичних навчальних закладах, а також у закладах підвищення кваліфікації (Акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 20.10.2011 р. № 13/11; Акт впровадження Донецького юридичного інституту МВС України від 14.05.2014 р. № 71-4);

– у практичній діяльності слідчих підрозділів як рекомендації та пропозиції, спрямовані на вдосконалення досудового розслідування злочинів, що вчиняються неповнолітніми (Акт впровадження Головного слідчого управління МВС України від 12.12.2011, Лист № 13/12-17290 від 12.12.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно. Всі сформульовані у ньому висновки і рекомендації ґрунтуються на особистих дослідженнях автора.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію підготовлено на кафедрі кримінально-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України, представлено й обговорено на засіданнях, схвалено і рекомендовано до захисту.

Результати наукових досліджень, висновки та пропозиції автора оприлюднені на

міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема: «Актуальні проблеми охорони громадського порядку та досудового провадження» (м. Дніпропетровськ, 11.12.2009); «Теорія і практика сучасного права» (м. Херсон, 29.10.2010); «Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах» (м. Запоріжжя, 05.11.2010); «Держава та правотворчість у сучасній Україні: теорія, практика, перспективи» (м. Дніпропетровськ, 25.11.2010); «Теорія та практика сучасного права: вектори розвитку» (м. Київ, 16–17.03.2011); «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (м. Запоріжжя, 22.04.2011); «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Дніпропетровськ, 04–05.04.2014); «Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин» (м. Одеса, 11–12.04.2014); «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 11–12.04.2014); «Актуальні проблеми адміністративного та кримінального права і процесу» (м. Донецьк, 15.03.2014).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у семи наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених МОН України, в тому числі одна стаття, опублікована в міжнародному фаховому виданні, та десяти тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

На основі отриманих наукових результатів підготовлено і опубліковано навчальний посібник та методичні рекомендації з досудового розслідування злочинів даного виду.

Структура дисертації зумовлена її метою та поставленими завданнями. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, із яких 187 – основний текст, 18 – список використаних джерел (261 найменування), 44 – додатки (7 одиниць).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено ступінь її наукової розробленості, мета, задачі й методи дослідження; зв'язок роботи з державними програмами боротьби зі злочинністю і пріоритетними напрямками наукових досліджень; визначено наукову новизну, наукове завдання і практичне значення одержаних результатів; вказано конкретні форми їх апробації й впровадження в навчальний процес, наукову роботу і практичну діяльність з досудового розслідування злочинів.

Розділ перший «Криміналістична характеристика незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «*Предмет посягання та обстановка незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми*» надано характеристику предмета посягання та обстановки незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми.

Визначено, що опис предмета посягання повинен здійснюватись за такими критеріями як: тип і вид транспортного засобу; місце та рік його виготовлення;

марка і модель; належність автомашини; стан працездатності на момент посягання; наявність протиугінних пристроїв та систем охорони.

У результаті проведеного дослідження автор дійшов висновку, що найчастіше предметом посягання неповнолітніх стають легкові автомобілі і дорожні мотоцикли, виготовлені в Україні, країнах СНД та постсоціалістичного табору (84 %). Серед них найпопулярнішими виявилися автомобілі марок ВАЗ (моделі 2101, -02, -03, -06), ЗАЗ (моделі 965, 968, 1102 «Таврія», 1103 «Славута»), мотоцикли ІЖ («Планета-5»), МТ (10, 11, 16) та Ява (350), що на момент заволодіння перебували у робочому стані, не мали засобів захисту, а строк їх експлуатації у більшості випадків (66 %) перевищував 20 років.

Спираючись на результати опитування слідчих ОВС, дисертант визначив, що характеризувати обстановку як елемент криміналістичної характеристики незаконного заволодіння транспортним засобом, що вчиняються неповнолітніми, необхідно з урахуванням таких її компонентів: час вчинення злочину (пора року, сезонність, період доби тощо); місце викрадення (стоянки) транспортного засобу; місце його залишення неповнолітніми; погодні умови.

Переважаюча кількість посягань на транспортні засоби вчиняється підлітками в період з квітня по жовтень в темну пору доби за відсутності опадів. Аналіз часових меж показав, що близько 60 % злочинів було вчинено в інтервалі від 22.00 до 2.00 години.

Місце вчинення злочину (стоянка транспортного засобу) розглядається як територія розташування об'єктів обстановки незаконного заволодіння та у більшості випадків являє собою двір багатопверхового будинку або проїжджу частину дороги навпроти вікон власника.

Характерним для неповнолітніх є вчинення протиправних діянь неподалік від місця проживання. Так, за результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень, 89 % злочинів були вчинені підлітками в районі їх проживання (39 % – у межах адміністративного району та 50 % – у безпосередній близькості до їх помешкання), 10 % – в інших районах міста, 1 % – за межами населеного пункту, в якому вони проживали.

До факторів, які впливають на обрання неповнолітнім місця для залишення викраденого транспорту, можна віднести такі:

1) власна ініціатива (у 61 % випадків підлітки втамувавши бажання у керуванні автомобілем (мотоциклом) залишають його: на вулиці – 51 %, у покинутій споруді – 3 %, у власному гаражі – 2 %, на пустирі – 3 %, під охороною на автостоянці – 2 %);

2) внаслідок збігу певних обставин (у 39 % злочинів неповнолітні були вимушені залишити транспортний засіб, причинами у 6 % випадків слугувала нестача пального, 26 % – дорожньо-транспортна пригода або затримання працівниками міліції, а в 7 % – власником предмета посягання або випадковими очевидцями).

У підрозділі 1.2. «Слідова картина» та способи незаконних заволодіння транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми» вказано, що, незважаючи на відсутність конкретизації способів злочину у диспозиціях ст. 289 КК України, вивчення судово-слідчої практики показало, що вони різняться залежно від

обстановки посягання, особи правопорушника, власника транспорту та інших обставин.

У зв'язку з викладеним вважаємо, що згідно з кримінально-правовим розумінням, способом досліджуваного злочину може бути: таємне заволодіння (78 %); відкрите заволодіння, не поєднане з насильством або погрозами його застосування (11 %); відкрите заволодіння, поєднане з насильством або погрозами його застосування (ч.2 ст. 289 КК України) (7 %); обман або зловживання довірою власника чи законного користувача транспортним засобом (4 %).

Кожен з наведених способів (у кримінально-правовому розумінні) був охарактеризований з урахуванням позицій щодо його структурних елементів, а саме – дій з підготовки, вчинення та приховування злочину.

Розглядаючи способи незаконних заволодінь транспортними засобами, автор не погоджується з позицією В. Д. Корми, С. Є. Петрова та О. О. Щербакова щодо його повної структури, оскільки у більшості посягань підлітків (95 %) – вони неповноструктурні. Причиною цього факту є те, що неповнолітні, на відміну від дорослих правопорушників, по-іншому оцінюють значення власних дій, зокрема не готуються до посягання, ігнорують окремі фактори, не вживають заходів щодо знищення слідів, що нерідко призводить до їх викриття та затримання на місці стоянки транспорту або одразу після незаконного заволодіння ним.

Способи проникнення до предмета посягання, доступу у його салон і запуску двигуна зумовлені загальним способом незаконного заволодіння, проте у кожному випадку їх можна охарактеризувати як примітивні з технологічної точки зору. Найчастіше вказані дії мають таємний характер, що зумовлено страхом підлітків перед викриттям їх злочинної діяльності власником транспорту чи випадковими очевидцями, з подальшим притягненням до відповідальності.

У підрозділі також присвячено увагу характеристиці типових слідів та місць їх локалізації. Сліди описано за видами з урахуванням способу вчинення посягання. Так, при таємних посяганнях виявляються переважно матеріальні; при обмані або зловживанні довірою – превалюють ідеальні; відкриті заволодіння – поєднують обидва види слідів.

Підрозділ 1.3. *«Характеристика особи потерпілого та злочинця у кримінальних провадженнях щодо незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми»* присвячений дослідженню особи неповнолітнього злочинця та потерпілого.

До ознак особи неповнолітнього злочинця, які мають значення для формування криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, автор відніс: стать, вік, освітній рівень, рід занять, територіальну належність, кількісний склад групи (при вчиненні злочину групою осіб), мотивацію до вчинення протиправного діяння, зв'язки з потерпілою особою. Дослідження винних здійснювалось за цими критеріями з врахуванням способу посягання.

Незважаючи на відмінності у характеристиках підлітків, що вчиняють посягання у різний спосіб, проведене дослідження визначило спільні риси, притаманні даному виду злочинів: 1) переважно вчиняються особами чоловічої статі; 2) тяжіють до вчинення групою осіб; 3) при скоєнні злочинів характерне перебування у стані

сп'яніння; 4) вчиняються підлітками старшої (16–18 років) вікової групи; 5) неповнолітні не зайняті суспільно-корисною працею (не працюють і не навчаються).

Ознаки, визначені у пп. 1–3, не повною мірою стосуються випадків вчинення злочину шляхом обману або зловживання довірою.

Неповнолітні правопорушники, незалежно від способу посягання, проживають у межах населеного пункту (району), де зберігається предмет посягання.

Потерпілим від злочину у більшості (82 %) випадків, незалежно від способу його вчинення, є фізична особа чоловічої статі не знайома підлітку.

Поведінка жертви характеризується як нейтральна або провокуюча, і полягає у залишенні транспорту без охорони на вулиці, часто з відчиненими дверима, а іноді й вікнами.

Особистість жертви враховується підлітками лише при посяганнях, пов'язаних з безпосереднім контактом, а у випадку таємного заволодіння – нехтується. Так, при відкритих заволодіннях у якості потерпілого обираються особи похилого віку, що не зможуть чинити опір та наздогнати злочинців. При шахрайських діях – товариші, котрі не можуть відмовити підлітку в наданні керування.

Розділ другий «Характеристика початкового етапу досудового розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми» складається з двох підрозділів.

Підрозділ 2.1. *«Особливості початку досудового розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми»*, присвячено дослідженню джерел інформації про кримінальне правопорушення (злочин), необхідності проведення та особливостям дослідчої перевірки, а також формуванню переліку матеріалів, які доцільно накопичити за її результатами.

Так, джерелом інформації про незаконні заволодіння транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми, найчастіше є заява або повідомлення громадян, представників підприємств, установ, організацій (46 %), рідше безпосереднє виявлення слідчим ознак злочину (20 %) та повідомлення представників влади або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці події (19 %).

До початку досудового розслідування незаконного заволодіння, що вчинене неповнолітніми, доцільно проводити перевірку, окрім випадків безпосереднього виявлення працівником міліції ознак вказаного злочину.

За результатами попередньої перевірки бажано підготувати такі матеріали: 1) документи, які виступають джерелом інформації про незаконне заволодіння; 2) підтверджують право власності чи користування транспортним засобом; 3) містять дані, що вказують на ознаки складу злочину; 4) визначають результати проведення заходів із встановлення можливих очевидців, свідків та підозрілих осіб; 5) характеризують неповнолітнього злочинця; 6) пояснення від власника, очевидців, свідків та підозрілих осіб; 7) протокол огляду місця події; 8) довідки, видані компетентними органами про ушкодження, завдані предмету посягання, факт його знищення або участі у ДТП.

У підрозділі 2.2. *«Характеристика типових слідчих ситуацій початкового етапу досудового розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами»*,

що вчиняються неповнолітніми, та алгоритми їх вирішення», спираючись на емпіричну базу, автор визначив, що типовими слідчими ситуаціями початкового етапу досудового розслідування злочину, передбаченого ст. 289 КК України, за умови його вчинення неповнолітніми є: 1) неповнолітнього затримано; транспортний засіб виявлено; 2) неповнолітнього не затримано, але про нього є певні відомості; транспортний засіб виявлено; 3) неповнолітнього не затримано, але про нього є певні відомості; транспортний засіб не виявлено.

Система процесуальних дій, а також послідовність їх проведення безпосередньо залежать від ситуації, що складається на початковому етапі досудового розслідування. У першій ситуації вона найширша і включає: затримання підозрюваного у вчиненні злочину; особистий обшук; освідчення; огляд вилучених речей; допит підозрюваного; огляд місця події (стоянки і залишення); допит потерпілих та свідків.

Найважча з точки зору розслідування третя ситуація, вона включає: огляд місця стоянки транспортного засобу; допит потерпілого і свідків; одержання зразків для експертного дослідження.

Розділ третій «Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми», складається з 2-х підрозділів.

У підрозділі 3.1. *«Тактичні особливості слідчого огляду у кримінальних провадженнях щодо незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми»* дисертант зазначає, що основними напрямками роботи СОГ є: огляд місця стоянки (двору будинку, гаражу, СТО, автостоянки, паркування); місця залишення предмета посягання неповнолітнім злочинцем, прилеглої території до нього; а також виявленого транспортного засобу.

Огляд місця події варто проводити, виділяючи окремі вузли, зокрема: 1) місце перебування транспортного засобу (стоянки, залишення), яке може являти собою відкриту місцевість (двір будинку, вулиця, проїзна частина, автостоянка, зупинки біля розважальних чи торговельних закладів тощо) або приміщення для його зберігання (гараж, СТО, автотransпортний бокс, інше приміщення); 2) прилегла територія до місця перебування транспортного засобу, котра включає шляхи підходу неповнолітніх до місця стоянки; місце засідки, де підлітки спостерігали за предметом посягання та діями власника; шляхи від'їзду транспортного засобу з місця стоянки.

Дисертант зупинився на окремих аспектах тактики огляду місць стоянки транспортного засобу з урахуванням обстановки вчинення злочину, умов охорони тощо.

Розроблено програму огляду автомобіля (мотоцикла), що став предметом посягання неповнолітніх. При цьому після загального огляду транспортний засіб умовно розбивається на вузли та детально досліджується у такому порядку: 1) *передня частина автомобіля* (бампер, реєстраційний номерний знак, ґратка радіатора, фари, підфарники, протитуманні та габаритні фари, капот, моторний відсік, крила, передні колеса, лобове скло, склоочисники, передні бічні стійки кузова або кабінні); 2) *задня частина* (кришка багажника, її замок, задні ліхтарі, номерний знак,

бампер, багажне відділення і його вміст (запасне колесо, інструменти, інші речі); 3) *верхня частина* (дах автомобіля та вентиляційний люк зовні); 4) *бічні сторони* (передні та задні двері, ручки та замки зовні, бічне скло та ущільнювачі, дзеркало заднього виду, брызговики та підніжка (на вантажівках); 5) *салон*.

Підрозділ 3.2. «*Особливості тактики допиту під час досудового розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми*», присвячено особливостям підготовки до допитів у кримінальних провадженнях про незаконні заволодіння транспортними засобами, що вчинені неповнолітніми.

У підрозділі визначено коло свідків і можливих очевидців незаконного заволодіння транспортним засобом, що вчинене підлітками, та предмет їх допиту залежно від місця (вулиця; двір багатоповерхового будинку; охоронювана автомобільна стоянка; СТО; гаражний кооператив; територія підприємства) та характеру посягання.

Досліджено обставини, що підлягають з'ясуванню у кримінальних провадженнях зазначеної категорії, та сформовано перелік питань.

Сформовано тактичні рекомендації щодо запрошення для проведення слідчої (розшукової) дії педагога. Так, за наявності даних щодо довірчих стосунків між підлітком та педагогом, він може бути залучений до участі у слідчій (розшуковій) дії. У всіх інших випадках пропонується, щоб педагог був незнайомим допитуємому та працював в іншому навчальному закладі.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження розв'язане конкретне наукове завдання, що має важливе значення для криміналістичної науки та практики боротьби зі злочинністю. На основі проведеного комплексного й системного дослідження проблем розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми, сформульовано положення і рекомендації, що відповідають поставленим завданням та вимогам наукової новизни. До найважливіших із яких належать такі.

1. Криміналістична характеристика може бути визначена як інформаційна модель, що відображає систематизований опис типових криміналістично значущих відомостей про незаконне заволодіння транспортним засобом, що вчиняється неповнолітніми, а саме: предмет посягання (транспортний засіб); обстановка злочину; способи підготовки, вчинення і приховування злочину; «слідова» картина; особа потерпілого; особа неповнолітнього злочинця.

Предмет посягання представляється як чужий механічний транспортний засіб, найчастіше застарілі моделі легкових автомобілів чи дорожніх мотоциклів, виготовлених в Україні, країнах СНД чи колишнього соцтабору, що знаходяться в робочому стані та не мають засобів захисту.

При описі обстановки вказаного діяння доцільно звернути увагу на: час вчинення злочину (в його широкому розумінні); місце стоянки транспортного засобу; місце його залишення неповнолітнім та погодні умови при посяганні.

2. Спосіб незаконного заволодіння транспортним засобом, що вчинене неповнолітніми, розглядається як система дій з підготовки, вчинення та приховування, котрі об'єднані єдиним умислом та зумовлені формою реалізації злочину: таємне посягання; відкрите, поєднане з насильством або погрозами його застосування; відкрите, не поєднане з насильством або погрозами; шляхом обману або зловживання довірою.

Кількість матеріальних та ідеальних слідів залежить від форми вчинення злочину. Так, при таємних посяганнях виявляються переважно матеріальні; при обмані або зловживанні довірою – превалюють ідеальним; відкриті заволодіння – поєднують обидва види слідів.

3. Обрання конкретного способу незаконного заволодіння транспортним засобом прямо залежить від особи неповнолітнього злочинця, що дозволило класифікувати їх та досліджувати окремо.

Таємне заволодіння частіше вчиняється групами з 2–3 осіб чоловічої статі, проте інколи і дівчатами, віком від 14 до 18 років. У переважній більшості (76 %) це учні загальноосвітніх шкіл, ПТУ та технікумів, котрі виховуються у неповноцінних сім'ях та мають схильність до зловживань алкогольними напоями чи наркотичними речовинами.

Відкрите заволодіння, не поєднане з насильством, найчастіше вчиняється одноособово хлопцями у віці від 16 до 18 років, що навчаються у ПТУ або технікумах і негативно характеризуються у колективі. Вказані особи спритні і розкуті, схильні до алкоголізму, нерідко це раніше засуджені або такі, що перебували на обліку в підрозділах КМСД.

Відкрите заволодіння, поєднане з насильством, вчиняють виключно чоловіки, об'єднуючись по 2–3 особи як старшої (16–18), так і молодшої (14–16) вікових груп. Більшість (72 %) з них раніше не працювали і не навчаються, характеризуються як несумлінні і безвідповідальні, вирізняються жорстокістю. Близько третини з них або перебувають на обліку у лікаря-психіатра або раніше засуджені.

Використання обману або зловживання довірою більш притаманне для осіб жіночої статі (незалежно від віку) та хлопців виключно старшої вікової групи (16–18 років), котрі вчиняють протиправне діяння одноосібно, не перебуваючи при цьому у стані сп'яніння. Вказані підлітки позитивно характеризуються за місцем проживання та навчання (інститути, технікуми, школи), мають розвинені психологічні здібності.

Особистість власника (користувача) транспортного засобу не враховується підлітками тільки при таємних посяганнях. В усіх інших випадках неповнолітні обирають жертву або з числа друзів та знайомих (при вчиненні посягання шляхом обману або зловживання довірою), або серед жінок та осіб похилого віку, котрі не зможуть чинити суттєвого опору (при відкритих посяганнях).

Поведінка більшості потерпілих має провокуючий характер, що виражається у залишенні транспорту без охорони на вулиці, часто з відчиненими дверима, а іноді і вікнами.

4. Кримінальне провадження може бути розпочате одразу лише після виявлення працівником міліції ознак незаконного заволодіння, що вчинене неповнолітніми. В

інших випадках (надходження заяв та повідомлень) доцільно проводити перевірку, в результаті якої рекомендовано накопичити документи, які: виступають джерелом інформації про незаконне заволодіння; підтверджують право власності чи користування транспортним засобом; містять дані, що вказують на ознаки складу злочину; визначають результати проведення заходів із встановлення можливих очевидців, свідків та підозрілих осіб; характеризують неповнолітнього злочинця; пояснення від власника, очевидців, свідків та підозрілих осіб; протокол огляду місця події; довідки, видані компетентними органами про ушкодження, завдані предмету посягання, факт його знищення або участі у ДТП.

5. Типовими слідчими ситуаціями початкового етапу досудового розслідування даного злочину можна визначити такі: 1) неповнолітнього затримано; транспортний засіб виявлено; 2) неповнолітнього не затримано, але про нього є певні відомості; транспортний засіб виявлено; 3) неповнолітнього не затримано, але про нього є певні відомості; транспортний засіб не виявлено.

Алгоритми розслідування кожної з перелічених ситуацій різняться, проте спільним для усіх є проведення огляду місця стоянки, допиту потерпілого та свідків; одержання зразків для експертних досліджень, проведення експертиз.

6. У кримінальних провадженнях зазначеної категорії обов'язковим є проведення двох оглядів місця події – стоянки транспортного засобу та місця його залишення неповнолітнім. У першому досліджується безпосереднє місце зберігання предмета посягання та територія, прилегла до нього, у другому – виявлений автомобіль (мотоцикл) та оточуюча обстановка.

При проведенні слідчого огляду найбільш доцільно використовувати ексцентричний та концентричний методи, застосування яких зумовлюється обстановкою місця події. Так, відкрити стоянку рекомендовано досліджувати ексцентрично, що сприяє швидкому виявленню слідів на місці зберігання та їх ефективному пошуку на прилеглий території.

При зникненні транспорту з приміщення бажано застосовувати концентричний прийом огляду, що пояснюється більшою захищеністю слідів у середині гаража (транспортного боксу).

Огляд транспортного засобу, що став предметом посягання, бажано проводити у присутності його власника або законного користувача. При цьому після загального огляду транспортний засіб умовно розбивається на вузли та детально досліджується у такому порядку: передня частина автомобіля, задня частина, верхня частина, бічні сторони, салон.

7. Окрім потерпілого та неповнолітнього підозрюваного допиту підлягають свідки та очевидці злочинної події. Коло осіб та предмети їх допиту визначені з урахуванням місця вчинення посягання, а саме: 1) вулиця; 2) двір багатоповерхового будинку; 3) охоронювана автомобільна стоянка; 4) СТО; 5) гаражний кооператив; 6) територія підприємства.

Предмет допиту у провадженнях зазначеної категорії повинен охоплювати: відомості про транспортний засіб, його характеристики і охорону; час, місце стоянки і обстановку незаконного заволодіння; способи і знаряддя, що були використані; суб'єктивну сторону; причини і умови, що сприяли протиправному діянню; співучасників та підмовників; зайнятість і схильності підлітка.

Обрання педагога для участі у допиті неповнолітнього підозрюваного доцільно здійснювати враховуючи такі рекомендації: за наявності даних щодо довірчих стосунків між підлітком та педагогом, він може бути залучений до участі у слідчій (розшуковій) дії; у всіх інших випадках пропонується, щоб педагог був незнайомим допитуємому та працював в іншому навчальному закладі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Патрелюк Д. А. Обстановка незаконного заволодіння транспортним засобом, вчиненого неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Вісник Прокуратури. – 2010. – № 11. – С. 86–94.
2. Патрелюк Д. А. Ситуації допиту неповнолітніх, підозрюваних у вчиненні незаконних заволодінь транспортними засобами / Д. А. Патрелюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ – 2010. – № 4 (51). – С. 390–396.
3. Патрелюк Д. А. Предмет посягання як елемент криміналістичної характеристики незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Підприємництво. Господарство і право. – 2011. – № 3 (183). – С. 110–113.
4. Патрелюк Д. А. Способи підготовки, вчинення та приховування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 711–717 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10pdazvn.pdf.
5. Патрелюк Д. А. Типичные ситуации начала досудебного расследования незаконных завладений транспортными средствами, совершаемых несовершеннолетними / Д. А. Патрелюк // Международный научно-практический правовой журнал «Legea si Viata». – 2014. – № 5/3 (269). – С. 72–75.
6. Патрелюк Д. А. Особа злочинця у криміналістичній характеристиці незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права». – 2014. – № 71. – С. 87–89.
7. Патрелюк Д. А. Предмет допиту у кримінальних провадженнях про незаконні заволодіння транспортними засобами, що вчинені неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – № 25. – С. 260–263.
8. Патрелюк Д. А. Структура обстановки незаконного заволодіння транспортним засобом, вчиненого неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Теорія і практика сучасного права : зб. матер. конф. – Херсон : Айлант, 2010. – Т.1. – С. 122–123.
9. Патрелюк Д. А. Особа неповнолітнього злочинця при незаконних заволодіннях транспортними засобами / Д. А. Патрелюк // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : матер. Міжнарод. наук.-

практ. конф., 5 листопада 2010 року, м. Запоріжжя : у 3-х ч. – Запоріжжя : Юридичний ін-т ДДУВС, 2010. – Ч. 1. – С. 211–215.

10. Патрелюк Д. А. Сліди незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми, та місця їх виявлення / Д. А. Патрелюк // Держава та правотворчість у сучасній Україні : теорія, практика, перспективи : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. курсантів, студентів та молодих вчених, м. Дніпропетровськ, 25 листоп. 2010 р. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. – 2010. – С. 78–82.

11. Патрелюк Д. А. Спосіб незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Актуальні проблеми охорони громадського порядку та досудового провадження : матер. наук.-практ. конф. і круглих столів (м. Дніпропетровськ, 11 груд. 2009 р., 16 лют., 11 бер. та 28 трав. 2010 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2010. – С. 233–237.

12. Патрелюк Д. А. Учасники допиту неповнолітнього підозрюваного у справах про злочини, передбачені ст. 289 КК України / Д. А. Патрелюк // Теорія та практика сучасного права: вектори розвитку : матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., м. Київ, 16–17 березня 2011 року : у 3-х т. – К. : Центр правових наукових досліджень, 2011. – Т. 3. – С. 59–61.

13. Патрелюк Д. А. Визначення місць та предметів, що підлягають огляду у справах про незаконні заволодіння транспортними засобами / Д. А. Патрелюк // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 22 квітня 2011 року, Запоріжжя : у 2-х ч. – Запоріжжя : Юридичний ін-т ДДУВС, 2011. – Ч. II. – С. 129–130.

14. Патрелюк Д. А. Особливості огляду автомобіля, що став предметом злочинного посягання неповнолітніх / Д. А. Патрелюк // Актуальні проблеми адміністративного та кримінального права і процесу : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Донецьк, 25 березня 2014 р. – Донецьк : ООО «Цифрова типографія». – 2014. – С. 375–378.

15. Патрелюк Д. А. Особливості предмета незаконного заволодіння транспортним засобом, вчиненого неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин : матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 04–05 квітня 2014 року – Дніпропетровськ : ГО «Правовий світ». – 2014. – С. 135–137.

16. Патрелюк Д. А. Ситуації допиту підозрюваних у кримінальних провадженнях про незаконні заволодіння транспортними засобами, що вчинені неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин : матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., м. Одеса, 11–12 квітня 2014 року. – Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 71–98.

17. Патрелюк Д. А. Ситуаційна зумовленість тактики допиту підозрюваного у кримінальних провадженнях про незаконні заволодіння транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми / Д. А. Патрелюк // Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи : матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., м. Київ, 11–12 квітня 2014 року. – К. : ГО «Центр правових наукових досліджень», 2014. – С. 98–101.

18. Патрелюк Д. А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми : навчальний посібник / Д. А. Патрелюк. — Дніпропетровськ : ФООП «Лопатніков С. Г.», 2012. — 221 с.

19. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми : методичні рекомендації / Лускатов О. В., Патрелюк Д. А., Репан М. І., Щербак Д. В. — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2011. — 42 с. (особистий внесок здобувача — 25 %).

АНОТАЦІЇ

Патрелюк Д. А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми. — На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Донецький юридичний інститут МВС України, Донецьк, 2014.

Дисертацію присвячено розгляду актуальних проблем діяльності слідчих та оперативних працівників органів внутрішніх справ при розслідуванні незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми.

Досліджено криміналістичну характеристику злочину, передбаченого ст. 289 КК України, з урахуванням його вчинення підлітками, висвітлено особливості початку досудового розслідування в зазначеній категорії злочинів, визначено типові слідчі ситуації початкового етапу досудовому розслідування та алгоритми дій слідчого в них; надано тактичні рекомендації щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а саме огляду місця події та допиту.

Ключові слова: *незаконне заволодіння транспортним засобом, що вчиняється неповнолітніми; злочинність неповнолітніх; розслідування незаконного заволодіння транспортним засобом.*

Патрелюк Д. А. Расследование незаконных завладений транспортными средствами, совершаемых несовершеннолетними. — На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Донецкий юридический институт МВД Украины, Донецк, 2014.

За годы независимости в Украине происходят коренные изменения в обществе и государстве, что сопровождается обострением криминогенной обстановки. В целом это приводит к нарушению права собственности, в частности к посягательствам на транспортные средства граждан. Организации надлежащего противодействия незаконным завладениям транспортными средствами отводится важное место в борьбе с преступностью, так как они нередко приводят к человеческим жертвам, повреждениям транспортных средств, дорожных сооружений и коммуникаций, снижению безопасности движения и т.д.

По данным уголовно-правовой статистики, около 28 процентов завладений автотранспортом, причем по большей части с тяжелыми последствиями, совершается несовершеннолетними, в связи с чем данное преступление приобретает еще большую общественную опасность. Подростки не владеют знаниями о технических особенностях транспортных средств, не способны в совершенстве управлять ими, особенно при сложной дорожной обстановке. Поскольку незаконное завладение происходит в экстремальных условиях, несовершеннолетние вынуждены действовать поспешно, скрываясь от преследования, двигаться с выключенными световыми приборами, игнорировать сигналы светофора, не выполнять требований дорожной разметки и знаков, не придерживаться безопасной скорости, нарушать другие правила дорожного движения, предварительно не убедившись в технической исправности автомобиля.

Диссертация посвящена рассмотрению актуальных проблем деятельности следователей и оперативных сотрудников органов внутренних дел при досудебном расследовании уголовных производств данной категории. В работе исследована криминалистическая характеристика преступления, предусмотренного ст. 289 УК Украины, с учетом его совершения подростками; отражены особенности начала досудебного расследования данной категории преступлений; определены типичные следственные ситуации первоначального этапа досудебного расследования и алгоритмы действий следователя в них; предоставлены тактические рекомендации относительно проведения отдельных следственных (розыскных) действий, а именно осмотра места происшествия и допроса.

Ключевые слова: незаконное завладение транспортным средством, совершенное несовершеннолетними; преступность несовершеннолетних; расследование незаконного завладения транспортным средством.

Patrelyuk D. A. Investigation of misappropriation by vehicles committed by minors. – The manuscript.

Dissertation for the receipt of scientific degree of Candidate of legal sciences, specialty 12.00.09 – criminal process and criminalistics; judicial examination; operative-search activity. – Donetsk's Law Institute of Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Donetsk, 2014.

The dissertation deals with relevant issues of investigative and operational employees of the Interior to investigate of misappropriation of vehicles committed by minors.

Investigated forensic characteristics of crime, under by Criminal Code of Ukraine asset 289. In view of its commission by teenagers, shows features of a criminal case in this category of crimes, defined the typical inquisitional situations of the initial stage of investigation and algorithms of action investigator in them; given tactical recommendations for realization of separate inquisitional actions, namely inspection of site of occurrence and interrogation.

Key words: misappropriation of the vehicle, committed by minors; juvenile delinquency; investigation of misappropriation.